

Doordringen tot het tragische

'Ik schrijf zeker geen theater
om de geschiedenis te illustreren.'

En ook:

'Wie tragiek tot elke prijs wil vermijden,
zou er wel eens het slachtoffer
van kunnen worden.'

Miklós Hubay

in gesprek met Geert van Istendael.

De Hongaarse schrijver Miklós Hubay werd geboren in 1918, het jaar waarin de Donaumonarchie ten onder ging. Hubay doceerde jarenlang Hongaarse literatuur aan Italiaanse universiteiten. Nu woont hij weer definitief in Boedapest en is hij voorzitter van de Hongaarse PEN-club.

Daar heb ik hem vorig jaar ontmoet, een bejaarde, aristocratische man, die het schitterende, precieze Frans spreekt van de ouderwetse Middeneuropese intellectueel, dat Frans dat zo gunstig afsteekt tegen het triviale Engels waarvan de uitstoot de jongste tijd Centraal-Europa vervuult.

Een jaar later kwam Hubay naar Brussel om de première van zijn stuk *Freuds laatste droom* bij te wonen. Om daarover een rustig gesprek te voeren heb ik hem meegenomen naar café Cirio. Ik wilde bewijzen dat mijn stad etablissementen bezit die misschien een heel klein beetje de grandeur van zijn stad benaderen, van koffiehuisen als Gerbeaud of restaurants als New York, dat onder de communisten Hungaria heette. Hubay voelde zich bij

Cirio onmiddellijk op zijn gemak. En na mijn eerste vraag al scheurde hij een mij dierbare illusie aan stukken, de illusie van de uit velelei talen en culturen gegroeide harmonie die in de Oostenrijks-Hongaarse Dubbelmonarchie geheerst zou hebben. Een erudiet college Hongaarse geschiedenis werd mijn deel.

Miklós Hubay: Een deel van de Hongaren heeft nooit de beschaving aanvaard die door Weenen werd voorgesteld. De geest van het Hongaarse platteland kon zich niet verzoenen met die vorm van beschaving. Eeuwenlang en ze-

ker in de negentiende eeuw heeft er een authentiek Hongaars nationalisme bestaan. Een gedeelte van de Hongaren heeft natuurlijk wél de Habsburgse beschavingsvorm geaccepteerd en vooral dan de vooruitstrevende, liberale aspecten ervan. Paradoxaal is nu dat die liberale beschaving voor een gedeelte gevoed werd door oeroude cultuurlagen.

Een goed voorbeeld van die Hongaarse tweeledigheid is iemand als Béla Bartók. Die heeft in zijn muziek niet alleen de invloed ondergaan van de Weense School, ik bedoel dus de vernieuwing die gebracht werd door Arnold Schönberg, Anton von Webern en Alban Berg. Achter dat moderne zit bij Bartók altijd het archaïsche.

Bartók heeft onverdroten Hongaarse volksmuziek verzameld. Dat is zijn verdienste en vanzelfsprekend ook die van zijn vriend Zoltán Kodály. Op het allerlaatste moment heeft Bartók die meer dan duizend jaar oude muziekvormen van de totale vergetelheid gered, zij waren al aan het verdwijnen. Hij stootte op een muzikale erfenis die groots, coherent, rijk was. Maar die erfenis stond volledig buiten de beschaving van de grote steden van zijn tijd, ook van Boedapest.

Omstreeks de eeuwwisseling beleefde Hongarije een ware culturele vernieuwing, die steunde op de traditionele volkscultuur en die duidelijk tegen het Habsburgse beschavingsmodel inging.

De volkscultuur werd vooral gedragen door straatarme boeren en bij die boeren dan nog eens vooral door de protestanten (ongeveer één vierde van de Hongaarse bevolking is van oudsher protestants, meestal calvinistisch, GvI). Die beroorde boeren waren te allen tijde bereid in opstand te komen tegen de katholieke landadel. Ik weet niet of U er zich een idee van kunt vormen hoe rijk die adel wel was. De familie Esterhazy bijvoorbeeld bezat tweehonderdvijftigduizend hectare grond. Volgens een reisbericht uit de jaren dertig kusten Hongaarse boeren nog de hand van hun landheer. Geen wonder dat de boeren dus maar wat graag hadden gevochten om zich uit hun ellende te bevrijden, vooral om-

Miklós Hubay / Balla Demeter

